

Jako że w mieście ostatnio poza SAR-ami nic się nie dzieje, przedstawiam na łamach mojego bloga projekt studencki, a mianowicie pracę inżynierską dotyczącą zagospodarowania terenów obecnej Cementowni Grodziec. Miasto jak wiemy Cementownię przekreśliło ostatecznie w swoich planach strategicznych dotyczących dalszego rozwoju Będzina i czeka aż sama ulegnie “biodegradacji lub “złomodegradacji”, od czasu do czasu inicjując jakiś mały projekt wokół niej aby obudzić wspomnienia i pokazać jej mieszkańcom, że niby wie jaki ma skarb ale... Do mnie coraz częściej zgłaszają się osoby z różnych środowisk w poszukiwaniu materiałów dotyczących cementowni, bo miasto albo żąda stosów dokumentów aby cokolwiek wydać zainteresowanemu miłośnikowi sztuki albo po prostu nie dysponuje ów materiałami. Na szczęście jest blacharnia Miejska, która posiada wszystkie ważniejsze opracowania sprzed kilku lat dotyczące ww. tematu na stanie i chętnie udostępnia zainteresowanym osobom poszukiwane materiały. Prezentowany przeze mnie projekt inżynierski poniżej powstał właśnie na bazie tych materiałów i jest na pewno kolejną ciekawą odsłoną możliwości rewitalizacji tego wspianego obiektu. Samo opracowanie nie zawiera niczego odkrywczego, jakiś nowych pomysłów, które by do tej pory nie były przymierzane do tego obiektu (poza nowatorskim pomysłem obserwatorium), jednak ja bardzo doceniam zainteresowanie młodych ludzi tego typu obiektami, gdyż są to tematy trudne, wymagają zawsze osobistego zaangażowania, poszukiwania etc. i za to pani Katarzynie Zielińskiej, autorce opracowania osobiście dziękuję. Każdy kamyk w tym temacie się liczy. Dla zainteresowanych opis koncepcji wraz z planszami zamieszczam poniżej.

I Cementownia Grodziec. Część analityczna:

1. Rys historyczny.

Cementownia Grodziec została uruchomiona w 1857 roku, jako Fabrykę Cementu Portlandzkiego „Grodziec”. Jest ona uznana za pierwszą zbudowaną przez Polaków w byłym zaborze rosyjskim i pierwszą w ówczesnym Cesarstwie Rosyjskim. Stanowiła ona również do 1872 roku jedyną cementownię na obszarze trzech zaborów. Rozwój samej cementowni można podzielić na cztery etapy aż do roku 1979, kiedy ją zamknięto.

2. Lokalizacja.

Zabudowania Cementowni Grodziec położone są w Będzinie przy ul. Barlickiego w dzielnicy Grodziec na powierzchni ok 5 ha. Cementownia znajduje w obniżeniu pomiędzy wzgórzem Św. Doroty(382m n.p.m.), Górą Parcina (354m n.p.m.) oraz Kijową na północ od zabudowań Grodzca. Teren ten od południa i południowego wschodu otoczony jest głównie przez zabudowę jednorodziną, natomiast od północnego zachodu sąsiaduje z osiedlem porobotniczym przy ul. Konopnickiej, które skupiało robotników Cementowni Grodziec i KWK „Grodziec”. Od północy i wschodu działka otwiera się na malownicze tereny zielone, gdzie głównym punktem orientacyjnym jest Góra Św. Doroty. Od południa wzdłuż zabudowań Cementowni Grodziec przebiega główna droga przelotowa przez Grodziec prowadząca od centrum Będzina do Wojkowic. W pobliżu znajduje się również droga szybkiego ruchu nr 86 prowadząca od centrum miasta. Okolica cementowni jest bardzo dobrze skomunikowana zresztą miasta dzięki przystankom autobusowym i stanowi jeden z elementów ścieżek rowerowych.

Najważniejsze odległości od Cementowni Grodziec:

Centrum Będzina - 5km

Wojkowice - 3,3 km

Sosnowiec - 12 km

Bytom - 14,4 km

Katowice - 17,4 km

lotnisko Pyrzowice - 16,8 km

W samej dzielnicy znajdują się również takie obiekty, jak tereny KWK „Grodziec”, pałac Ciechanowskich z parkiem w stylu angielskim, kościół bł. Honorata Koźmińskiego, kościół św. Katarzyny, a z obiektów sportowych: boisko będzińskiego OsiR-u (graniczące od północy z granicą cementowni) i kompleks boisk przy Miejskim Zespole Szkół. W Grodźcu nie występują żadne ośrodki kultury ani muzea, a najbliższe obiekty o takim profilu znajdują się w centrum miasta.

3. Układ funkcjonalny cementowni wraz z analizą stanu technicznego poszczególnych zespołów.

Teren cementowni ogrodzony jest w większości zniszczonym murem. Z pierwszego etapu rozwoju tego kompleksu (1857-1909) pozostał budynek administracji, obecnie zdewastowany z zachowanymi jedynie ścianami.

Z drugiego etapu funkcjonowania cementowni(1910-1924) zachowały się następujące obiekty:

- **Warsztaty mechaniczne** - obiekt murowany z kamienia, zdewastowany, z zachowanymi jedynie ścianami
- **Garaż i pomieszczenie OSP** - obiekt murowany otynkowany, obecnie użytkowany przez XXX, zachowany w stanie zadowalającym
- **Hala pieca obrotowego nr 1** - budynek w konstrukcji ramowej żelbetowej, wypełniony murem z cegły, obiekt zdewastowany, ale szczególnie wartościowy dla historii przemysłu cementowego
- **Komin pieca obrotowego nr 1** - o wysokości 45 m, murowany z cegły, konstrukcja uszkodzona kolistą wzmocnioną, mocne odchylenia od pionu całej konstrukcji

Obiekty z trzeciego etapu rozwoju cementowni (1925-1939):

- **Hala surowcowa (1927)** - konstrukcja żelbetowa, posiada zniszczone elementy nośne słupów i belek nośnych
- **Budynek starego łamacza (1927)** - obiekt niezachowany
- **Budynek starego transportera (1927)** - obiekt niezachowany
- **Hala młynów surowca (1927)** - obiekt niezachowany
- **Hala motorów młynów surowca (1927)** - obiekt niezachowany
- **Skład węgla (1927)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, posiada zniszczone elementy konstrukcji nośnej

- **Hala młynów węglowych i suszarni (1927)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obecnie w ruinie
- **Hala klinkieru (1927)** - konstrukcja żelbetowa, posiada zniszczone elementy nośne słupów i belek nośnych
- **Młyn węglowy „TIRAX” (1938)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, zdewastowany o naruszonej konstrukcji
- **Szlamowniki (1927)** - konstrukcja żelbetowa ramowa, wypełniona murem z cegły, zawiera 11 zbiorników, posiada zniszczone słupy nośne ścian
- **Hala pieców obrotowych (1927)** - konstrukcja żelbetowa, obecnie z licznymi zniszczonymi elementami
- **Zbiorniki węgla mielonego (1927)** - obiekt zdewastowany w wschodniej części hali o konstrukcji ramowej żelbetowej wypełnionej murem z cegły
- **Komin pieca obrotowego nr 3 (1927)** - murowany komin wolnostojący na cokole żelbetowym, obecnie posiada zniszczone elementy konstrukcji
- **Komin pieca obrotowego nr 2 (1928)** - murowany komin wolnostojący na cokole żelbetowym, obecnie posiada zniszczone elementy konstrukcji
- **Komin pieca obrotowego nr 4 (1930)** - murowany komin wolnostojący na cokole żelbetowym, obecnie posiada zniszczone elementy konstrukcji
- **Komin pieca obrotowego nr 5 (1938)** - murowany komin wolnostojący na cokole żelbetowym, obecnie posiada zniszczone elementy konstrukcji
- **Tunel transportera klinkieru (1927)** - łączący halę klinkieru i halę młynów cementowych, wykonany w konstrukcji żelbetowej, obecnie zdewastowany z zniszczonymi słupami nośnymi ścian
- **Tunel transportera cementu do silosów (1927-1938)** - konstrukcja ramowa żelbetowa, wypełniona murem z cegły, obecnie posiada zniszczone elementy konstrukcji nośnej
- **Silos I (1927)** - wykonany z bloków betonowych
- **Silos II (1927)** - wykonany z bloków betonowych
- **Silos III (1928)** - wykonany z bloków betonowych
- **Silos IV (1930)** - wykonany z bloków betonowych
- **Silos V (1938)** - wykonany z bloków betonowych
- **Silosy I - V** - konstrukcja silosów w stanie zadowalającym
- **Podstacja 380 wolt (1927)** - konstrukcja ramowa żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, zachowany w stanie zadowalającym
- **Fabryka beczek, późniejszy magazyn główny (1928)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, użytkowany i zachowany w zadowalającym stanie
- **Kotłownia CO (1928)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, ulega dewastacji
- **Stolarnia i magazyn modeli (1928)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obiekt użytkowany
- **Parowozownia (1928)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obiekt w ruinie

- **Magazyn paliw i smarów (przed 1933)** - obiekt murowany otynkowany, użytkowany i przebudowany
- **Stacja pomp wody użytkowej (przed 1933)** - obiekt murowany otynkowany, obecnie w ruinie
- **Szalety (przed 1933)** - obiekt murowany, otynkowany, w ruinie
- **Transformatory 2kV (przed 1933)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, ulega dewastacji
- **Podstacja 2kv (przed 1933)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obiekt zdewastowany
- **Portiernia, stołówka i łazienka (przed 1933)** - obiekt murowany z cegły, użytkowany i zachowany w dobrym stanie
- **Budynek mieszkalny (przed 1933)** - obiekt murowany z cegły, użytkowany jako magazyn i zachowany w stanie zadowalającym

Obiekty pochodzące z czwartego etapu rozwoju cementowni(1945-1979):

- **Budynek napędu kolejki linowej (1959)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obecnie zachowany w stanie ruiny
- **Budynek stacji wyladowcej (1959)** - konstrukcja żelbetowa ramowa wypełniona murem z cegły, obecnie zachowany w stanie ruiny
- **Warsztaty szkolne** - obiekt murowany, przeszklony, zachowany w stanie zadowalającym
- **Budynek biura nr 2** - otynkowany barak, użytkowany i zachowany w stanie dobrym
- **Przesypownia cementu (1976)** - konstrukcja stalowa, obecnie użytkowany i zachowany w stanie dobrym
- **Łazienka zakładowa** - obiekt murowany, użytkowany i zachowany w stanie dobrym
- **Magazyn gazów** - obiekt murowany z cegieł, w stanie ruiny
- **Podstacja elektrofiltrów** - obiekt w konstrukcji żelbetowej, użytkowany i w stanie zadowalającym
- **Podstacja 6kV** - obiekt w konstrukcji żelbetowej, w stanie ruiny
- **Hala żelbetowa o nieznanym przeznaczeniu** - obiekt nieużytkowany i w stanie ruiny

4. Wnioski

Analiza dokumentacji archiwalnej, badania historii obiektu, analizy otoczenia oraz stanu technicznego doprowadziły do następujących wniosków :

1. Cementownia Grodziec stanowi kompleks o dużym znaczeniu historycznym.
2. Złożoność i rozmieszczenie zabudowań całej cementowni wymaga kompleksowych działań na całym obszarze, dostosowując nowe funkcje do współczesnych wymagań.
3. Cementownia posiada duży potencjał projektowy dzięki dobremu skomunikowaniu z centrum miasta i sąsiednimi miejscowościami.
4. Wszelkie działania projektowe powinny chronić przemysłowe dziedzictwo kulturowe Grodzka i poprawić jakość przestrzeni.
5. Zły stan techniczny większości obiektów wymaga jak najszybszej interwencji i zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem.

6. Najbardziej zniszczone obiekty należy wyburzyć bądź zabezpieczyć, aby mogły funkcjonować jako ruina o charakterze rekreacyjnym

7. Nowe zagospodarowanie ma na celu wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z danym terenem i wygenerować nowe miejsca pracy.

5. Wytyczne konserwatorskie.

1. Teren cementowni powinien być traktowany kompleksowo poprzez rewitalizację całego zespołu zabudowań i ich otoczenia.

2. Należy wyburzyć obiekty pozostające w stanie ruiny.

3. W przypadku wyburzeń zabudowań należy:

- zastąpić je formą architektoniczną odpowiadającą ich kubaturze i formie geometrycznej

- uwzględnić przestrzenne rozmieszczenie istniejących obiektów cementowni przy umiejscawianiu nowych

4. Należy utrzymać podstawowe ciągi komunikacyjne cementowni.

6. Wytyczne projektowe.

1. Obszar opracowania obejmuje północną, północno-wschodnią i zachodnią część kompleksu Cementowni Grodziec.

2. Podczas wykonywania i projektowania rewitalizacji i koncepcji zagospodarowania należy zwrócić uwagę na wytyczne konserwatorskie, a zatem w przypadku wyburzeń zastosować w danym miejscu formy o podobnej kubaturze i kształcie.

3. Nowe przeznaczenie terenu Cementowni Grodziec powinno być zgodne z Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Będzin i zawierać funkcje kulturalno - usługowe, jak i rekreacyjne oraz turystyczno - edukacyjne.

4. Należy zachować i zrewitalizować tereny zielone oraz skomponować je z nowymi zabudowaniami oraz uwzględnić na ich obszarze trasy rowerowe, tereny spacerowe i plenerowe.

5. Na opracowywanym terenie należy wygospodarować miejsca postojowe dla samochodów, tak aby nie ingerowały one mocno w otoczenie.

6. Nowe funkcje mają być dostępne dla osób niepełnosprawnych.

7. Należy nowe zagospodarowanie dopasować do wymagań bhp i ppoż.

II Opis idei projektu.

Ideą projektu było stworzenie przestrzeni, która służyłaby zarówno mieszkańcom dzielnicy Grodziec, jak i przyjezdnym oraz podniosłaby walory etetyczne oraz użytkowe przemysłowego terenu

Cementowni Grodziec. Zakres projektu opiera się na trzech stopniach dokładności. Pierwsz z nich, najbardziej ogólny, wyznacza kierunki zmian dla całego kompleksu zabudowań i terenu Cementowni Grodziec. Zakłada on cztery podstawowe profile funkcjonalne (profil artystyczno-muzealny, edukacyjno-kongresowy, sportoworekreacyjny i funkcje pomocnicze). Drugi i trzeci stopień dokładności dotyczą budynku pakowni, który został zaprojektowany na wielofunkcyjny obiekt o trzech głównych częściach : Centrum Konferencyjne, Muzeum Grodzka i Obserwatorium Astronomiczne. Ze względu na bardzo zły stan techniczny większości konstrukcji tego obiektu w projekcie zachowano wszystkie pięć silosów, ceglana

ścianę zachodnią (na której znajduje się historycznie umiejscowiona data 1929) i ceglana ścianę wschodnią. Starą konstrukcję żelbetową zastąpiono w projekcie nową, składającą się z sitaki żelbetowych słupów (jej prawidłowość odpowiada pierwotnemu założeniu obiektu) i opierających się na nich parabolicznych kratownic, które tworzą kubaturę odpowiadającą kształtowi pierwotnego budynku pakowni, co było zalecane w ekspertyzie konserwatorskiej. Strefy wejściowe do obiektu zaakcentowane są poprzez wprowadzenie placów przedwejściowych, w które wkomponowano oczka wodne oraz historycznie umiejscowione tory, które zaadaptowano w zieleń i ławki dla użytkowników tarasu przylegającego do południowej elewacji. Elewacja południowa i północna w większości jest przeszklona, co wynika z umiejscowienia w obiekcie nowych funkcji, wymagających przepiśowo dopływu światła słonecznego. Sale umiejscowione przy tych elewacjach są kolejno od południa salami warsztatowymi, konferencyjnymi i świetlicami, a od strony północnej salą cateringową, pomieszczeniami administracji, salkami nauczycieli i pomieszczeniami technicznymi. W silosach umieszczono funkcje, które wymagają ograniczonego dostępu światła. Wśród nich sale projekcji 3D (prezentacji nowych technologii z wyświetlaniem naściennym, historyczne w Muzeum Grodzka, gdzie obraz wyświetlany jest bezpośrednio wewnątrz cylindra i astronomiczne w Obserwatorium Astronomicznym, gdzie obraz wyświetlany jest bezpośrednio w przestrzeni za pomocą grupy projektorów).

Na program Centrum Konferencyjnego składają się dwie duże aule wykładowe (w tym jedna przystosowana do projekcji 3D), z wspólnym zapleczem cateringowym oraz salki warsztatowe i konferencyjne, które mogą być dowolnie kształtowane i posiadają własne węzły sanitarne. W części północnej znajdują się funkcje pomocnicze tzn. serwerownia, zaplecze kuchenne salki cateringowej, sanitariaty, szatnia, zaplecze socjalne pracowników i pomieszczenie gospodarcze. Administracja centrum została zaprojektowana na wyższej kondygnacji, której kubatura odpowiada istniejącemu tam wcześniej tunelowi konwojera. Poza pomieszczeniami pracowniczymi zaprojektowano tam małą salkę konferencyjną oraz poczekalnię.

Muzeum Grodzka znajduje się w środkowej sekcji budynku. Znajduje się w nim powierzchnia wystawowa oraz świetlice dla dzieci z dzielnicy. Pierwsza funkcja wynika z potrzeby promowania historii Grodzka, który jako dzielnica Będzina posiada spore dziedzictwo historyczne. Takie umiejscowienie sal miało zapewnić bezpieczne miejsce do nauki i rozwijania własnych pasji. Wschodnią część obiektu przeznaczono na Obserwatorium Astronomiczne. Uzasadnieniem tej funkcji jest fakt, że w okolicy cementowni (a dokładniej na Górze Św. Doroty) miały już miejsce spotkania w tej tematyce, jednak nie miały one żadnego zaplecza technicznego. Jako spora atrakcja turystyczna obserwatorium zostało zaprojektowane z myślą o dostępnych najnowszach technologiach wyświetlania obrazu w 3D, które pozwoliłyby na przyciągnięcie sporej rzeszy odwiedzających. Sala projekcyjna została umiejscowiona na parterze, natomiast sala teleskopowa na dachu najwyższego silosa, aby zminimalizować dopływ światła z przyległych obszarów.

Główne zaplecze techniczne całego obiektu stanowią 3 budynki umiejscowione przy jego zachodniej elewacji (byłe podstacje), w których znajduje się główna centrala wentylacyjna,

rozdzielnia elektryczna i kotłownia z magazynem. Zachowanie tej odległości od samego budynku byłej pakowni umożliwia łatwe wykonywanie związanych z nimi czynności (duży plac gospodarczy przed, izolacja zielenią) przy jednoczesnym niezakłócaniu funkcjonowania całego kompleksu.

Invalid Displayed Gallery